

encara que ells també han de buscar una altra classe de moments de lectura, com ara el d'abans d'anar a dormir, en què el conte ha de crear un vincle més íntim entre ells.

La biblioteca... una casa encantada

El meu recorregut professional ha estat divers, en centres i biblioteques diferents, així com les tasques que he dut a terme. En tots aquests llocs he après alguna cosa que m'ha fet estimar cada vegada més la meua feina: poder recomanar un llibre, poder fer un contacontes amb xiquets lectors que aprecien la lectura, poder veure una sala d'infantil plena de famílies llegint i compartint un moment a la biblioteca... Són tota una llista de records que m'animen a continuar treballant en la difusió de la lectura.

En una biblioteca cal crear un grup de persones unit i interessat per la seua feina –si no, això es transmet–, i, per aconseguir bons resultats, cal unir altres recursos al nostre projecte, com són la família i l'escola. Totes o quasi

totes les activitats que prepare, les faig pensant en un d'aquests grups, i si ho puc fer conjuntament amb ells, molt millor.

La meua tasca ha estat intensa, cara al públic i fent investigacions, però sempre amb el mateix objectiu: fomentar la lectura. La literatura ens deixa, cada dia, una gran quantitat d'històries, històries per contar i compartir, per donar a conèixer, entre altres llocs, a la biblioteca.

Com bé la defineix Gustavo Martín Garzo, una biblioteca és «una Casa Encantada en la que cualquier cosa puede suceder. Cada libro es una puerta, un pasadizo que nos comunica con lugares y mundos llenos de atractivos pero también de peligros. Y leer es como viajar por esos mundos:

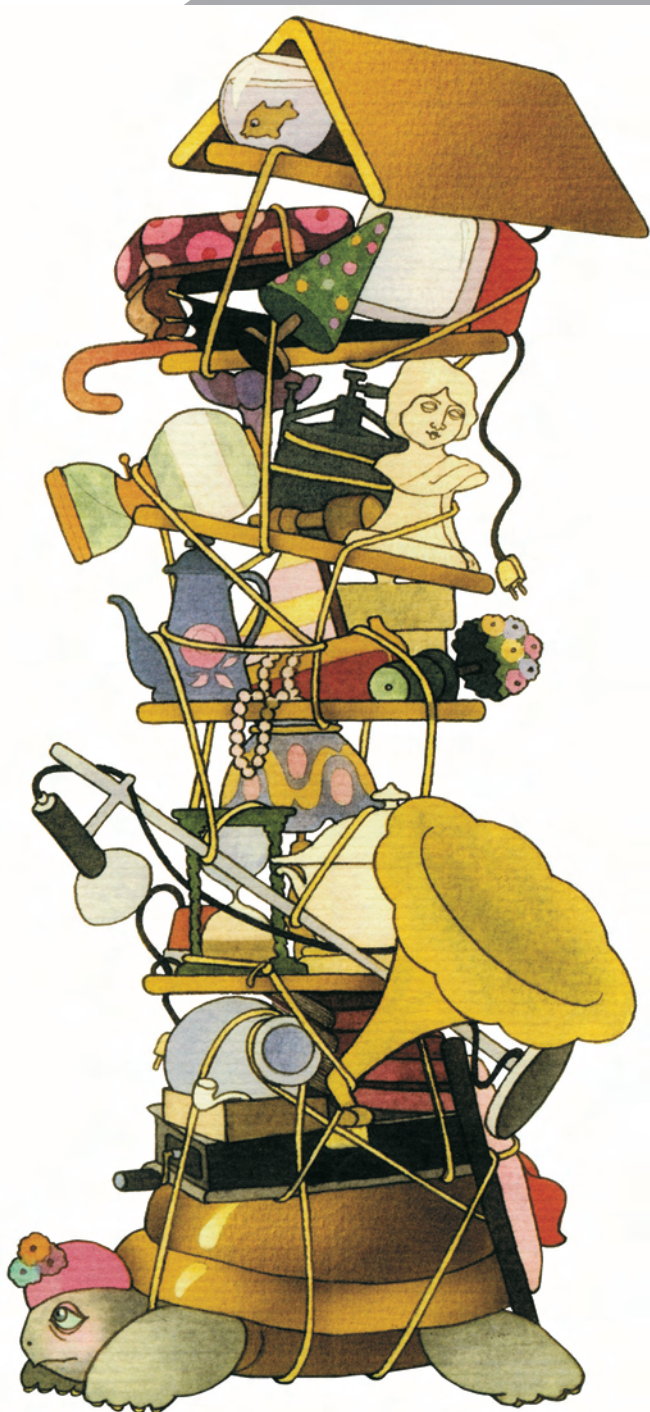
disfrutar de sus dones y enfrentarse a la incertidumbre de lo que desconocemos».

Glòria Gorchs.
Bibliotecària

BASAR CLEMENTINA: regals a baix cost

Fidel a la seva filosofia, la propietària d'aquest establiment us proposa un seguit de regals perquè aquest Nadal sigui auster, ecològic i solidari. Des del 1976, any d'obertura del basar, i després d'una dolorosa experiència personal, la tortuga Clementina ha dedicat la seva vida a demostrar que els regals materials són cars, ocupen lloc i, a més a més, no sempre porten la felicitat.

ON ES TROBA:
Adela Turín. *Artur i Clementina*. Il·lustr. Nella Bosnia. Lumen, 2001.

Les edats lectores, abans i ara

Ana Díaz-Plaja.
Universitat de Barcelona

Triant llibres: com l'encertem?

Quan anem a una llibreria per comprar un llibre a un amic, pensarem què li pot fer el pes. Si és un lector adult ens plantejarem si li agradarà el tema, la forma de narrar o el protagonista, si la tipografia fa de bon llegir o si l'edició és elegant o innovadora. Quan el lector és infantil o adolescent, hi afegirem sempre una altra preocupació: serà adequat per a la seva edat?

En aquest cas actuem no com a amics d'un sol lector, sinó com a mediadors entre una colla de nens i els llibres. Pensem que hem d'omplir prestatges de la biblioteca d'aula o del centre: la qüestió de l'edat se'ns presentarà com a requisit fonamental. Normalment ens deixem guiar per alguns criteris intuitius, que acostumen a ser la *quantitat de pàgines* (no se'ns espanti el lector si veu un llibre molt gruixut), la *quantitat d'il·lustracions* (no se'ns ofengui el lector si li regalem un llibre amb massa dibuixos i ell ja no és petit), la *grandària i forma de la lletra* (no ens equivoquéssim i li regalem a un menut que és el rei de la lletra lligada un llibre de lletra de pal), el *llenguatge* (no desconcertem la criatura amb paraules que no entén), els *temes «forts»* (no fos cas que escandalitzem o avorrim el lector adolescent amb temes inapropiats) o els *valors* (no desaprofitem ocasions d'inocular-los els valors en que creiem).

Tanmateix, per molts mediadors, és molt orientatiu seguir els indicadors (franges de colors i

noms específics en les col·leccions i subcol·leccions, així com les guies de lectura, guies didàctiques que acompanyen el text) amb l'objectiu d'encertar els llibres que són més adients per als seus alumnes d'una edat determinada.

En aquestes pàgines ens proposem encetar una reflexió sobre els criteris habituals de selecció per edats, el seu fonament i la seva utilitat. Simultàniament, volem oferir unes reflexions sobre els paràmetres en què es recolzen.

La crítica especialitzada: des de la psicologia evolutiva a l'estudi del lector model

A la dècada dels seixanta i gairebé fins als vintanta, la divisió de les edats lectores era corrent en els tractats de literatura infantil. La psicologia de Piaget i altres autors d'aquesta mateixa disciplina, sovint relacionada amb aspectes de caire antropològic, dividia les etapes de la imaginació i el llenguatge dels nens i les feia correspondre amb temes i gèneres determinats.¹

Al final dels noranta i l'inici de la primera dècada del 2000, alguns estudiosos de casa nostra, com ara Colomer, Lluch o Mendoza, s'instal·len en els paràmetres de les teories de la recepció o de la creació de l'intertext lector i tornen a enfocar la qüestió de les edats lectores, però capgirant el procediment metodològic. Si abans deduïem les edats lectores a partir de les característiques evolutives de l'infant, ara és l'anàlisi d'un corpus de textos preseleccionats i situats en les franges el que permetrà dissenyar el lector model de cada edat. De la deducció passem a la inducció; de la prescripció de lleis universals, a la presa de consciència del producte lector de cada

DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

Tros de tela que t'hagi sobrat d'unes cortines. Usos diversos

AUTORIA DE LA IMATGE: Rosa Osuna

ON ES TROBA: Azcona, Marta. *Un regalo diferente*. Kalandraka, 2006

DISPONIBILITAT: Immediata, reedició l'any 2011.

En castellà. També a les biblioteques.

DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

Abracada gran, forta, suau, dolça i calentona. Et fa moure d'un costat a l'altre, fa volar, fa riure i dura molta estona.

AUTORIA DE LA IMATGE: Pep Montserrat

ON ES TROBA: Keselman, Gabriela. *El regal*. La Galera, 1996

DISPONIBILITAT: En perill d'extinció. Reedició el 2007. El trobareu a les biblioteques.

moment. En conseqüència, és importantíssima la premissa temporal o històrica. No existeixen factors immutables de l'evolució lectora, sinó que cada moment històric determinarà el tipus de lector implícit que la producció de llibres infantils prefigura.

Què fem ara i avui? Una premissa i cinc propostes

Una premissa: un mateix llibre, diferents nivells lectors

La diversificació i complexitat de l'oferta actual de productes enquadra en el camp de la literatura infantil desdibuixa les fronteres i obliga a plantejar-se la qüestió de les edats d'una manera diversa. La LI d'avui accepta els reptes de la narrativa contemporània, de manera que incorpora tècniques narratives i semiòtiques que proposen nous reptes de lectura —a tall d'exemple, la incorporació de noves sinergies text-il·lustració, o el disseny còmplice del text i del sentit—, de manera que un mateix llibre admet diversos nivells de comprensió. En conseqüència, algunes col·leccions o reculls es neguen a establir criteris d'edat i ressalten, d'una manera més o menys enginyosa, aquesta falta de fronteres d'edat. En aquests casos ens quedem desconcertats. Com podem encertar la tria i aconseguir una bona comunicació entre llibres i lectors? Proposem cinc possibles vies d'actuació:

1. Coneguem els nostres lectors: les edats, franges o etapes lectores ens orienten, però no suposen un lector tipus. Els mediadors hem de veure de quina manera cada lector ha construït el seu intertext lector, i, en conseqüència, saber combinar lectures que l'activin i el facin créixer. Hem de saber de quina manera els seus gustos personals els poden abocar a un gènere o a un descobriment que no farien mai pel seu compte.

2. Llegim a fons els llibres: Tot mediador ha de poder comptar amb aquestes tres eines indispensables:

informació: revistes, webs i guies de lectura que subministren informació sobre novetats, crítiques i ressenyes sobre llibres i altres propostes, com ara teatre o recitació de poemes;

discussió: una interacció entre els llibres i els seus destinataris, però vista des de la capacitat crítica dels mediadors;

mètode: cal fer servir una aproximació que tingui en compte el pes del llibre en l'evolució de la competència literària del lector, que tingui en compte els fils que formen la matèria literària i els teixits amb què es construeix un text.²

3. Establim itineraris i plans lectors: Eduquem una competència, un saber fer, i no una suma de conceptes. D'aquesta manera, pensar en edats lectores significa pensar en les baules d'una cadena que comença amb els primers lectors i acaba quan el lector decideixi aturar-se.³

Aquests itineraris, rius o escales mostren la necessitat d'una planificació vertical en un centre determinat. Els PLEC, Plans de Lectura de Centre, esdevenen, així, un projecte horitzontal entre tots els professors implicats, no únicament el professor de llengua.

4. Observem els clàssics: versions originals, adaptacions, hipertext. Tenir els «contes de sempre» o els clàssics infantils als nostres prestatges no és sinònim de tenir la versió que necessitem en cada moment. Caldrà distingir entre versions íntegres, escurçades o adaptades i quins són els criteris seguits. També s'hauran de valorar les diferents opcions icòniques que oferim d'un mateix personatge als nostres lectors, de manera que una Àlicia de Disney no té el mateix valor significatiu que una d'Ignasi Blanch o de Pat Andrea. Atenció també a les versions capgirades dels clàssics o dels populars, actualment molt usades des d'edats primerenques, i

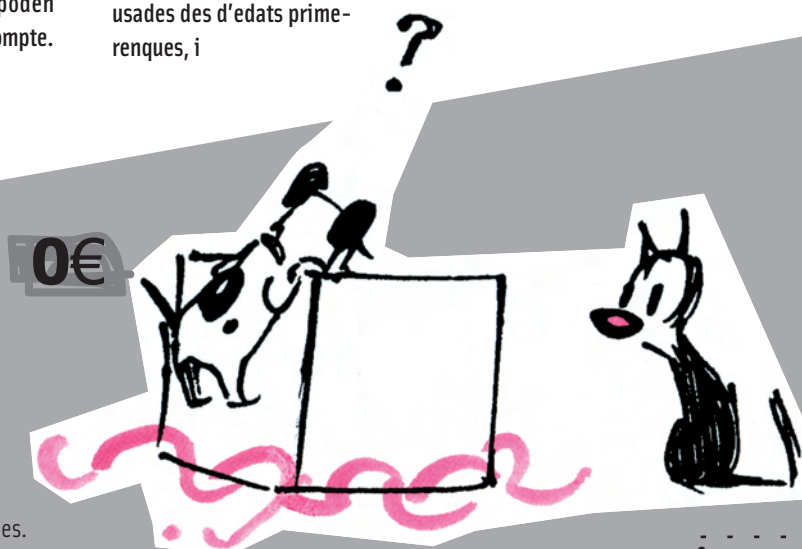
DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

Res. Una caps buida. El regal ideal per a aquelles criatures que ja tenen de tot.

AUTORIA DE LA IMATGE: Patrick McDonnell

ON ES TROBA: McDonnell, Patrick. *¿Nada?* Serres, 2007

DISPONIBILITAT: Dubtosa. En castellà. El trobareu a les biblioteques.

que perden tot el seu valor d'educació literària (la distància crítica o irònica entre el text original i la reescriptura) si són llegits en una franja d'edat en què els nens petits volen fidelitat a una versió i no poden copsar la ironia ni la paròdia.

5. Plantegem un objectiu de lectura: col·lectiva, individual, intensiva i extensiva. Totes aquestes propostes de lectura requereixen esforços diferents i condueixen a tries de materials diversos. Ajudar a llegir pot ser una tasca que combini la llibertat de tria amb l'obligació de l'aula; les modes més fugaces amb l'eternitat dels clàssics; la relectura dels llibres de quan érem petits o la incursió en llibres d'edats que encara no pertoqueu, però que poden ser un autèntic descobriment. Un llibre llegit en veu alta i compartit entre tots, un text per recitar o una lectura íntima plantegen opcions ben diverses.

Partim, doncs, de la proximitat als nostres lectors i de la potencialitat d'aprenentatge i gaudi de l'excel·lent oferta actual. Exigim-nos explorar nous camins i aprofundir en fondàries poètiques. Fem descobrir nous gèneres i fem lectures més riques dels que ja coneixem. Ensenyem a comparar versions i tractaments gràfics. Preparem el lector infantil

perquè es converteixi en un lector adult. Fem que el lector expert continuï descobrint nous reptes.

Vull acabar amb una humil proposició feta a un llibreter agosarat i innovador. O a un editor: per què no ens inventem unes franges lectores per a adults? Seria interessant veure quins temes es consideren adequats per als lectors de quaranta anys, o quina grandària de lletra aconsellarien per a la gent gran que ja no s'hi veu gaire...

1. Alguns manuals clàssics, com tots sabem, divideixen les etapes en:

Estadi sensoriomotor, de 8 mesos a 2 anys: És el moment dels llibres joc, dels materials tous i de cançons plenes de moviment, amb desenvolupament dels aspectes psicomotrius.

Estadi preoperacional, de 2 a 7 anys, que se subdivideix en preconceptual (de 2 a 4) i intuïtiu (de 4 a 7). És el moment d'egocentrisme en el qual el realisme, l'animisme i l'artificialisme poden presidir les temàtiques de contes, cançons i poemes.

Estadi de les operacions concretes (de 7 a 11 o 12 anys). És l'etapa en què els nens comencen a entendre i a analitzar les causalitats, les raons de les coses. És una etapa de sociocentrisme, d'interès pels agrupaments de personatges, tant humans com animals. Apareixen, doncs, sèries de colles, de grups d'amics, siguin realistes o fantàstiques.

Estadi d'operacions formals (de 12 a 16 anys). L'època en què els adolescents comencen a dominar operacions d'inducció i de deducció, de desenvolupar i relacionar hipòtesis possibles. Els elements, tant des del realisme com des de la fantasia més elaborada, es concreten en sèries i sagues d'alta intriga, emoció i capacitat de mantenir un alt nivell de tensió lectora.

2. Plantejaments com el de *Siete llaves para valorar las historias infantiles* (2002) van ser concebuts des d'aquesta perspectiva. Darrerament tenim el llibre de G. Lluch *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes* (2011).

3. Molts estudiosos han emprat altres imatges: l'escala amb barana (Colomer, 2005: 102-122); l'itinerari de la vida (Molist, 2003), amb lectures adients per a cada moment, o el riu lector (Portell), que mostra la realitat d'un itinerari lector tal com és i que ens permet planificar com podríem ajustar-hi l'educació literària.

BIBLIOGRAFIA

- COLOMER, T. (ed.). *Siete llaves para valorar historias infantiles*. Madrid: Fundació Germán Sánchez Ruipérez.
- COLOMER, T. (1998). *La formació del lector literari*. Barcelona: Barcanova, p. 139.
- DÍAZ-PLAJA, A. (2008). «Entre llibres: la construcció d'un itinerari lector propi a l'adolescència». A: COLOMER, T. *Lectures adolescents*. Barcelona: Graó, p. 117-144.
- DURAN, T. (2002). *Leer antes de leer*. Madrid: Anaya.
- LLUCH, G. (1998). *El lector model en la literatura infantil i juvenil*. Bellaterra / Castelló de la Plana / València: Universitat Autònoma / Universitat Jaume I / Universitat de València.
- LLUCH, G. (2011). *Cómo seleccionar libros para niños y jóvenes*. Gijón: Trea.
- MENDOZA, A. (1998). *Tú, lector*. Madrid: Octaedro.
- MOLIST, P. (2003). *Els llibres tranquils*. Lleida: Pagès.

0€

DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

Recerca i reparació d'objectes perduts o trencats de gran valor sentimental. Per exemple, el botó perdut d'un vestit molt estimat.

AUTORIA DE LA IMATGE: Chih-Yuan Chen

ON ES TROBA: Chen, Chih-Yuan. *El millor Nadal*. Thule, cop. 2006
DISPONIBILITAT: Immediata. També el trobareu a les biblioteques

DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

Agafeu un full i uns colors que tingueu per casa i feu un dibuix per regalar a qui més estimeu. No cal que dibuixeu un monstre.

AUTORIA DE LA IMATGE: Maurice Sendak

ON ES TROBA: Minarik, Else Holmelund. *Un beso para osito*. Alfaguara, 1982
DISPONIBILITAT: En perill d'extinció. Només a les biblioteques

Una feina engrescadora: professora de llengua i literatura a secundària

M. Isabel Cardona i Hernández

Cada any, a la segona quinzena d'agost, el neguit s'instal·la al meu interior. Malgrat que fa molts anys que estic a l'ensenyament secundari, l'inici d'un nou curs es presenta davant meu com si fos el primer de la meua vida docent, i la nit abans que comenci estic intranquil·la i no dormo bé.

Un munt d'elements

Sobre la meua taula d'estudi hi ha un munt d'elements que em semblen imprescindibles i que aniran formant piles diferents: apunts, llibres, diccionaris, retalls i suplementos literaris de diaris, revistes, guies de lectures i la programació, per tal d'enfocar amb nous materials les classes de llengua i literatura. Sovint, en les meves activitats de lleure, em vénen idees al cap que incorporaré com un recurs nou a les tasques que faig a l'aula.

D'un curs a l'altre sempre hi ha canvis. En primer lloc em neguiteja força el descobriment dels alumnes; la majoria seran nous per a mi, i pot mateixa franja d'edat. Sé que l'èxit del tipus d'alumna avaluació inicial pe Vull que els meu

tiva la matèria que els explicaré i, sobretot, que trobin prou atractives i estimulants les lectures que els proposo. Si algun objectiu he tingut com a prioritari ha estat el d'aconseguir nous lectors, que s'ho passin bé llegint, que es puguin descobrir a ells mateixos a través de la lectura i que puguin ser crítics.

Ampliar el ventall de lectures

He de reconèixer que no m'han agradat mai gaire les llistes de lectures obligatòries, perquè no sempre s'ajusten a l'edat més apropiada o no són adients a la tipologia

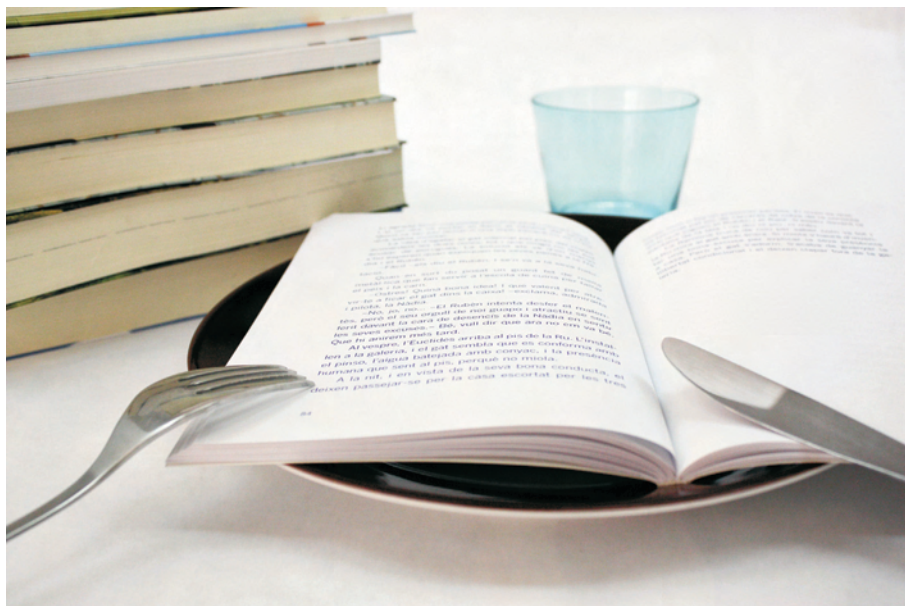
DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

UN BANY A LA BASSA DELS ÀNECS DEL PARC O DORMIR DINS UNA TENDA DE CAMPANYA AL PATI DE L'ESCOLA. REGALAR EXPERIÈNCIES SOL SER EMOCIONANT I MOLT EDUCATIU...

AUTORIA DE LA IMATGE: Gabriel Salvadó

ON ES TROBA: Manso, Anna. *La llista d'aniversari*. Cruïlla, 2010

DISPONIBILITAT: Immediata. També el trobareu a les biblioteques

prèvia de cadascuna, en què s'haurà comentat el tema, l'argument i els personatges.

Un cop llegides, en diferents sessions de classe, s'intercanviaran les opinions i així, posteriorment, engrescaran els companys i companyes a llegir-ne d'altres. L'alumne exposa a classe la seva anàlisi de la lectura, tot esforçant-se perquè la seva expressió oral sigui cada cop més correcta.

Procuo encomanar-los el gust per llegir fent jo mateixa lectura en veu alta els deu primers minuts de classe. Llegir en veu alta, vocalitzant bé, amb una certa interpretació, modulant, fent pauses i tallant en el punt més adequat per tal de mantenir el «suspens», pot fer passar una bona estona, convidar després a la reflexió i finalment conduir a la lectura silenciosa, més íntima, sense oblidar el benefici d'aprendre a escoltar i d'aconseguir una classe més relaxada gràcies a l'atenció i concentració obtingudes.

I quins llibres seleccionaré?

Vet aquí una pregunta ben difícil de respondre'm: la diversitat de gustos i d'alumnes em fa complicada la feina d'encertar els títols.

Prioritzaré els llibres que resulten interessants perquè estan protagonitzats per joves i fan referència a la història del país i a la més recent d'Europa, tant si són novel·les d'aventures com obres de teatre i poesia.

Certament, en la meua feina de docent no hi té cabuda la improvisació; abans de decidir títols i seleccionar materials diversos he de remenar molt a la biblioteca, he d'escoltar i visionar programes dels mitjans de comunicació on comenten novetats literàries, em cal veure adaptacions al cinema, assistir al teatre i buscar músiques que es puguin relacionar amb les lectures. Dono via lliure a la curiositat per aquestes manifestacions culturals i la traslado als alumnes.

La biblioteca forma part de la meua feina

La biblioteca també forma part de la meua feina i ha enriquit la meua tasca de professora de llengua i literatura. Durant uns anys he estat responsable de la biblioteca de l'institut i m'ha agradat con-

siderar-la una peça fonamental del centre, com si l'institut hi estigués afegit. N'he fet un espai dinàmic on els alumnes es mouen lliurement, on tenen al seu abast tot tipus d'informació i on poden escollir les lectures i els materials adequats als seus estudis i gustos.

Tinc la il·lusió de creure que els alumnes han après a saber llegir, a saber interpretar, i a saber trobar i estimar els tipus de lectura que més els estimulen.

Han estat molt gratificants les activitats fetes a la biblioteca en col·laboració amb els departaments del centre, i especialment enriquidores les preparades pels alumnes de Batxillerat, dirigides als companys del primer cicle d'ESO, en què les lectures que fan en veu alta acosten els autors clàssics als més joves.

Val a dir, però, que en el dia a dia de la meua tasca docent no tot és tan engrescador. Un dels aspectes que no em gratifica tant és la correcció d'exàmens escrits. Tot i que hi ha diverses maneres d'avaluar el progrés de l'alumne, les proves escrites em serveixen per comprovar si el nivell lingüístic i comunicatiu augmenten.

No vull acabar sense dir que m'agrada molt fer la meua feina, gaudeixo en preparar i fer les classes i les activitats de la biblioteca. Em gratifica observar-ne els resultats, quan veig que els alumnes mantenen les ganes de llegir i en comparteixen l'experiència, i em dono per satisfeta si he despertat el gust per la lectura.

DESCRIPCIÓ DE L'ARTICLE:

Un bebè, un nadó. Regal molt plaent de fer i que crea lligams molt estrets amb la persona que el rep.

AUTORIA DE LA IMATGE: Quentin Blake

ON ES TROBA: Blake, Quentin. *Belluguet*. Cruïlla, 2001

DISPONIBILITAT: Immediata. També el trobareu a les biblioteques

* avís important: el preu fa referència al cost de fabricació. El manteniment és una mica més car.